

UDC 94(=411.16)(497.113 Šid)

Радован Сремац¹

Музеј наивне уметности „Илијанум” (Шид)
Србија

ПРИЛОЗИ ЗА ГЕНЕАЛОГИЈУ ЈЕВРЕЈСКИХ ПОРОДИЦА – ЈЕВРЕЈИ У СЕЛИМА ОПШТИНЕ ШИД

Сажетак: Јевреји су присутни на територији данашње Општине Шид од прве половине 18. века. До веће концентрације јеврејских породица долази тек средином 19. века. Интензивне микромиграције јеврејских породица и појединаца окарактерисале су читав 19. век. Тек крајем века долази до заустављања већих миграција, сталног насељавања, отварања фирми, итд. У то време, Јевреји насељавају сва места у Општини Шид осим манастирског прњавора Привине Главе и русинске колоније Бикић Дола. Почетком Другог светског рата Јевреји су живели само у Шиду, Ердевику и Соту. Готово сви су настрадали у Холокаусту.

Кључне речи: Општина Шид, Јевреји, Срем, генеалогичка

Општину Шид данас чини 19 насељених места: Адашевци, Батровци, Бачинци, Беркасово, Бикић Дол, Бингула, Вашица, Вишњићево, Гибарац, Ердевик, Илинци, Јамена, Кукујевци, Љуба, Моловин, Моровић, Привина Глава, Сот и Шид.² Становање и пословање Јевреја је забележено у свим местима осим у Привиној Глави као манастирском прњавору, и Бикић Долу, плански основном гркокатоличком (русинском) селу.³

¹ Radovan Sremac, Museum of Naïve Art “Ilijanum” (Šid), Serbia

² У току 19. и 20. века територија Општине, раније среза, била је реорганизована у више наврата, па су раније и нека места на територији данашње Републике Хрватске била у саставу шидске општине. Овај рад обухвата само места која се данас налазе у овој Општини.

³ О јеврејској заједници у Ердевику видети: Радован Сремац, „Матичне књиге Израелске богоштовне општине у Ердевику”, *Зборник Јеврејској историјској музеја и Савеза јеврејских ојштина Србије*, бр. 10, 2015, 275–302. О Јеврејима у Шиду видети: Радован Сремац и Емил-Милан Клајн, *Јевреји у Шиду*, Народна библиотека „Симеон Пишчевић”, Шид 2014.

Број Јевреја у појединим местима данашње Општине Шид⁴

	1841–1847	1857	1860	1880	1890	1900	1905	1910	1921	1931
Адашевци					7	8		5	4	
Бачинци	5	7	7	12	11	8		4		
Беркасово		6	6	5	7					
Бингула	4	5				2				
Вашица					7	10		6		
Гибарац	7	3								
Ердевик	11	40	31	53	53	55	100	48	22	27
Илинци					4	3		6		
Јамена					3	4		3	4	
Кукујевци	3	7	7	16	15		16	12	4	3
Љуба	8	4	5	2		3		3		
Моловин		5		4		5				
Моровић					21	15		22	1	1
Сот	8		6	5	6	5		6	6	
Шид	29	40	27	39	39	71		76	60	59

Адашевци

У Адашевцима се помињу три породице: Нојман, Леви и Каф.

Нојман Симону и Бери, рођ. Брајнер, у Адашевцима су рођене ћерке Ида (1869) и Фани (1872).⁵ Доселили су се из Шида 1867/8. године, а 1872. године су се одселили у Дреновце.

Током осме деценије 19. века из Бачке Паланке у Адашевце доселили су се Леви Саламон (1802–1890) и Тереза (1823–1908) са два сина. Старији син Симон (Тисафелдвар, 1849 – Илок, 1913) венчао се 10. 12. 1878. године са Сали Воштерлиц из Чаковаца.⁶ Други син Јакоб је са Сидонијом Дојч имао двоје деце: Александра Шандора (Адашевци, 1896) и Вилму (Адашевци, 1897).⁷ Вилма се удала за Арнолда Орову. Породица Леви је држала грађару у Адашевцима све до повратка у Бачку Паланку. Цела породица је убијена 1944. године у Аушвицу.

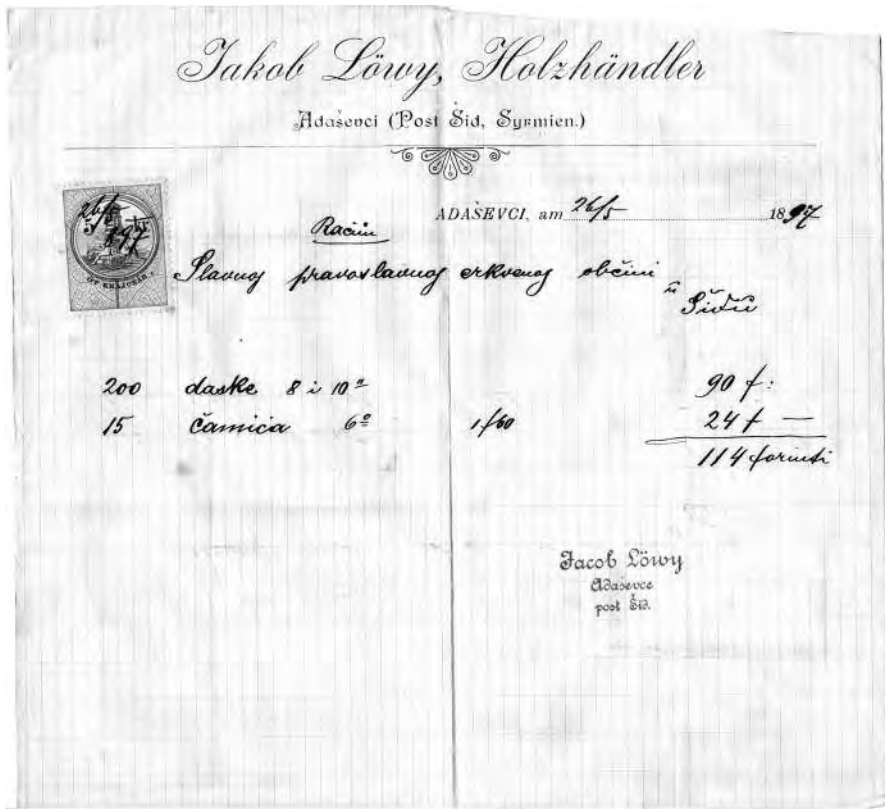
У Адашевцима је 1903. године рођена Лори Каф, ћерка Герсона и Берте. Удала се за Саломона Розенфелда са којим је имала троје деце: Јованку, Герзона и Мирка Имру. Породица Каф се из Адашеваца преселила у Илачу. Лори је страдала у Холокаусту 1944. године.

⁴ Радован Сремац и Емил-Милан Клајн, *нав. дело*, 19.

⁵ Radovan Sremac, *Židovske obitelji u Iločkom Rabinatu / Jewish Families in Rabbinate of Ilok*, Muzej Grada Iloka, Ilok 2018, 86–87.

⁶ Матична књига венчаних рабината у Вуковару, Државни архив у Вуковару.

⁷ Radovan Sremac, *нав. дело*, 82.

Сл. 1. Рачун из шртовине Јакоба Левија из Адашеваца
(Архива Српске православне црквене оштинине у Шиду)

Бачинци

Јевреји се у Бачинцима помињу релативно рано, већ током треће и четврте деценије 19. века.

Најстарија, највећа и најпознатија бачиначка јеврејска породица јесте Розенберг. У Бачинце су се вероватно доселили Јозеф (1805 – Бачинци, 1877) и Ана (Микулов, 1800 – Бачинци, 1865). Они су имали три сина: Берната Петра (Бачинци, 1834 – Моровић, 1888), Игнаца (Бачинци, 1836 – Бачинци, 1901) и Вилхелма (Бачинци, 1841).⁸ Породица је 1841. године бројала пет лица.⁹

Бернат Петар Розенберг се венчао 11. 11. 1860. године са Јети Кауфер (Шиклош, 1839 – Моровић, 1904).¹⁰ Кратко су живели у Кукујевцима где су им рођене

⁸ Isto, 91–93.

⁹ Славко Гавриловић, *Јевреји у Срему у XVIII и првој половини XIX века*, САНУ, Београд 1989, 45.

¹⁰ Radovan Sremac, *nav. delo*, 91–93.

ћерке Леополдина и Берта, да би се око 1864. године поново вратили у Бачинце. У Бачинцима им се родио син Јулије (1865), након тога су се преселили у Моровић.

Игнац Розенберг се оженио августа 1861. године Јозефином Фани Хиршл (Бачка Паланка, 1830 – Шид, 1903). Имали су шесторо деце: Натан (Бачинци, 1862 – Шид, 1905), Маркус Макс (Бачинци, 1864 – Шид, 1926), Карл (Бачинци, 1866 – Бачинци, 1902), Херман (Бачинци, 1870), Хани (Бачинци, 1874) и Абрахам (Бачинци, 1877). Игнацови синови Натан и Абрахам су се преселили у Шид између 1895. и 1900. године, где су се бавили трговином.¹¹ Син Маркус се са својом супругом Аурелијом Белом Бек преселио у Моровић, а након 1906. године у Шид.¹² Карл је остао са родитељима у Бачинцима. Оженио се 1894. године у Вуковару Розалијом Регином Боровиц. Имали су синове Ричарда (1895), Давида (1896) и Хуга (1900).¹³ Трећи Јозефов син, Вилхелм Розенберг, венчао се 1866. године у Илоку са Рези Вортман (Илок, 1843).¹⁴ У Бачинцима им се родило петоро деце: Хани (1866), Сали (1868), Катарина (1871), Игнац (1873) и Макс (1875).¹⁵

У Бачинцима је живело још пет јеврејских породица. Средином 19. века из Деспотова се доселио Натан Моргенштерн, рођен 1828. године. Он се венчао 1852. године са Сали Хендлер из Вуковара.¹⁶ Није познато до када су живели у селу. У селу се родио 1873. године Мендел, син Габора Хендлера.¹⁷

Бачинчанин Симон (Јозефа) Ерендинер (1828) оженио се 20. 9. 1856. године Јосефином Розенберг (1833–1866) из Чалме.¹⁸ Други брак је склопио 1867. године са Мари Гросман након чега се преселио у Ердевик.

Током последње деценије 19. века у Бачинцима је живео брачни пар Кон Игнац и Берта, рођ. Вецлберг. Ту су им рођене ћерке Терезија (1892) и Елза (1894).¹⁹

Последња јеврејска породица која се помиње у Бачинцима јесте породица Краус. Марко Мајер (Чепин, 1861 – Бачинци, 1917) и Јохана, рођ. Кон, имали су синове Херберта (Бачинци, 1910 – Београд, 1970) и Емануела (Бачинци, 1914).²⁰

¹¹ Натан је умро неожењен. Макс је са супругом Ернестин Евом Рајхман живео у Шиду. О Авраму нема више података.

¹² Види део о селу Моровић.

¹³ Radovan Srećac, *nav. delo*, 91–93.

¹⁴ *Isto*.

¹⁵ *Isto*.

¹⁶ Матична књига венчаних рабината у Вуковару, Државни архив у Вуковару.

¹⁷ Radovan Srećac, *nav. delo*, 91–93.

¹⁸ *Isto*.

¹⁹ *Isto*.

²⁰ Stjepan Prutki, *Zavičajnici grada Vinkovaca 1909–1945*, Državni arhiv u Vukovaru, Vukovar 2011, 195.

Сл. 2 Др Херберт Краус

Породица се касније преселила у Винковце. Јохана је страдала у Холокаусту. Др Херберт Краус је завршио Медицински факултет у Загребу 1936. године. Учесник је НОБ-а од 1941. године. Најпре је био лекар Ваљевског и Првог шумадијског партизанског одреда, а затим је радио у партизанским болницама у Новој Вароши и Фочи, а од септембра 1942. године је био на дужности помоћника начелника Санитетског одсека Врховног штаба НОВ и ПОЈ. У периоду 1946–1947. године био је начелник Главне болнице ЈА, а 1949–1956. године начелник Војномедицинске академије. Демобилисан је 1956. године у чину генерал-мајора. Након тога је био секретар за народно здравље Савезног извршног већа и директор Савезног завода за здравствену заштиту. Сахрањен је у Алеји заслужних грађана на Новом гробљу у Београду.

Батровци

У Батровцима се помињу две јеврејске породице: Гринфелд и Ајзенбергер. У месту су живели Гринфелд Абрахам Бернат и Берта Бети, рођ. Хохштрас, са синовима Филипом (рођ. 1885) и Давидом (рођ. 1886). Бернат (рођ. 1858), син Морица и Хелене, и Берта Хохштраус су се венчали 23. 4. 1884. године.²¹

Друга породица, Јакоб и Јули Ајзенбергер, помиње се дужи период, односно током целе последње деценије 19. века. Њима су у Батровцима рођена деца: Геза (1892), Мориц (1893), Адолф (1894) и Шандор (1896).²²

Беркасово

У Беркасову се најраније помиње породица Попер, односно брачни пар Игнац (1798 – Беркасово, 1873) и Катарина, рођ. Хендлер. Њима се у Беркасову родило четворо деце: Леополд (1836), Елиас (1837), Јули (1841) и Сали (1844). Након што је остао удовац, Игнац Попер се оженио 24. 8. 1859. Фани Косавиц

²¹ Radovan Sremac, *nav. delo*, 59.

²² Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

(1809), удовицом из Беркасова. Леополд Попер се оженио 14. 4. 1858. године Јули Хиршл из Беркасова. Елиас Попер је са супругом Нети, рођ. Клајн, имао Давида (Беркасово, 1861), Кати (Беркасово, 1863), Јакоба (Беркасово, 1865), Регину (Беркасово, 1866) и Јули (Беркасово, 1870).²³

Друга јеврејска породица у Беркасову је породица Касавиц Маркуса и Фани, рођ. Штерн, којима се у Беркасову 15. 2. 1841. године родио син Мосес.²⁴

У Беркасову је 11. 10. 1861. године рођена Хермина Нојман, ћерка Симона и Роси.²⁵ Помињу се и две породице Хан. У селу је рођен Луис Хан (1878), син Леополда и Розе. Лора Хан (Моловин, 1864), ћерка беркасовачких житеља Сигмунда и Клари, рођ. Фукс, склопила је брак 5. 11. 1895. године са Симоном Бреслауером из Шида.²⁶

Бингула

У периоду 1841–1847. године у Бингули је живела породица Хермана Баума коју су чинила четири лица (Гавриловић 1989: 45). Током пете и шесте деценије 19. века у Бингули је живела породица Шмуцер, Мориц и Јули, рођ. Фрајштедлер. Имали су шесторо деце која су рођена у Бингули: Александар (1844), Рези (1846), Натан (1852), Адолф (1854–1858), Јакоб (1857) и Сали (1857).²⁷ Натан је касније променио презиме у „Сего”.

Нешто касније у матичним књигама се помиње породица Хуберт – Израел и Јулијана, рођ. Штерн, имали су четворо деце: Јети (1861), Јозеф (1867), Јозеф (1870) и Регина (1873).²⁸ Јети се удала 23. 4. 1879. године за Филипа Хендлера из Љубе, а Регина 13. 1. 1891. године за Морица Нојмана из Бингуле.²⁹

Мориц Нојман, рођен у Силбашу 1860. године, и Регина, рођ. Хуберт, имали су сина Израела Игнаца (Бингула, 1892) и ћерку Хермину (Бингула, 1893).

У Бингули је 31. 7. 1869. године рођен Херман Хајнрих Кон, син Симона и Терезе, рођ. Шмуцер.

Једно време у месту је живео и Јозеф Епштајн (Стара Паланка, 1855 – Шид, 1919) са супругом Хеленом, рођ. Сигин Штајн (Нови Врбас, 1858 – Шид, 1933). У

²³ Radovan Sremac, *nav. delo*, 89.

²⁴ Исто, 69.

²⁵ Исто, 87.

²⁶ Исто, 98–99.

²⁷ Историјски архив „Срем”, Ф. 330 Јеврејска вероисповедна општина Ердевик – Ердевик, 1809–1940, Матична књига рођених Ердевик.

²⁸ Исто.

²⁹ Исто.

Бингули им је рођен син Бернат (Бингула, 1880).³⁰ Породица Епштајн се две године касније преселила у Павловце код Руме, а потом у Шид.³¹

У Бингули се на прелазу из 19. у 20. век помиње још пет јеврејских породица: породица Ротмилер – Мориц и Хелена, рођ. Лефлер, и њихова деца: Марко, Нети (1886) и Фани (1888); потом породица Шмалц – Адолф и Хелена, рођ. Хуберт, и њихов син Самуел (1886); породица Шпицер – Берман и Франи, рођ. Гузман, са ћерком Јули (1881); породица Грин – Хајнрих и Катарина, рођ. Розенберг, са децом Евом (1895) и Маном (1897); и породица Рајх – Сигмунд и Кати, рођ. Розенберг, са троје деце: Пал (1902), Елза (1903) и Арнолд (1907).³²

Вашица

У Вашици је забележено пет јеврејских породица.

Најраније је забележена породица Шмит. Јакоб и Јулијана, рођ. Најман, и њихова деца Јозеф (1897) и Гизела (1893).³³

У Вашици је 15. 3. 1895. године рођен Игнац Херман Хендлер, син Леополда и Фани, а 26. 1. 1903. године Фани Вајс, ћерка Јозефа и Каролине, рођ. Велиш.³⁴ Према подацима Јад Вашема, у Илоку је ухапшена Естика Хендлер, рођена у Вашици 1892. године.³⁵

Током прве деценије 20. века у Вашицу се доселила породица Шауер – Карл и Сали, рођ. Најман. Ту су им рођена деца Рахел Леа (1907), Берта (1908) и Франц (1911).³⁶ У Вашици је преминуо брачни пар Најман – Фрања (Бачка Паланка, 1845 – Вашица, 1908) и Леонора (Бачка Паланка, 1845 – Вашица, 1906), вероватно родитељи Сали, удате Шауер.³⁷

Вишњићево (Грк)

Најраније забележена јеврејска породица у тадашњем Грку јесте породица Штајмниц. Бернхард Штајминц (Бачка Паланка, 1847) је имао три брака. Први

³⁰ Исто.

³¹ Радован Сремац и Емил-Милан Клајн, *нав. дело*, 73.

³² *Исцјо*.

³³ Radovan Sremac, *Židovske obitelji u Iločkom Rabinatu / Jewish Families in Rabbinate of Ilok*. Muzej Grada Iloka, 2018, 98.

³⁴ *Isto*, 61.

³⁵ Списак одведених са подручја Илока, Шаренграда, Нештина, Сота и Сусека јула 1942. године. ЈадВашем, Јерусалим.

³⁶ Radovan Sremac, *нав. дело*, 97.

³⁷ *Isto*, 86–87.

је склопио 20. 11. 1871. године са Маријом Нојмеркер из Черевиха.³⁸ Према доступним подацима, у овом браку није имао деце. Са другом супругом Шарлотом Попер је имао Ризу (1876), Пепи (1877), Олгу (1880) и Исидора (1882). У трећем браку са Малвином Енгел, Бернхард је имао Хани (1884–1884), Јохану (1885–1885) и Сали (1886).³⁹

Током последње деценије 19. века у Грку је живела породица Хуберт – Емил и Хермина, рођ. Розенберг, и њихове кћерке Јозефина (Грк, 1892) и Селина (Грк, 1894).⁴⁰

Током друге половине 19. века из Парабућа у Грк се доселила породица Фирст Адолфа и Хани, рођ. Хених. Имали су четворо деце: Хелену (Парабућ, 1876 – Шид, 1922), Морица Макса (Парабућ, 1879), Гизелу (Грк, 1881 – Шид, 1918) и Етел (Грк, 1883 – Јерусалим, 1953). Мориц Фирст се венчао 25. 10. 1904. године са Рези Дајч из Сусека.⁴¹ Мориц и Рези су имали Ирону (Грк, 1905), Карла (Грк, 1907) и Арнолда (Грк, 1908). Ирена је као београдска Јеврејка страдала у Холокаусту 1942. године. Гизела Фирст се удала 5. 5. 1897. године за Макса Штајнера из Пећинаца. Након венчања су остали да живе у Грку. Макс и Гизела су, према доступним подацима, имали петоро деце од којих су позната имена за троје: Херман (1903), Олга (1906) и Адолф (1911). Породица Штајнер, осим Адолфа, касније се преселила у Земун где су сви чланови страдали у Холокаусту. Адолф се преселио у Шид код родбине Клајн, преживео је рат и одселио се у Јерусалим где је и преминуо. Етел Фирст се удала за Леополда Клајна из Војке. Након венчања су се преселили у Шид.

Сами-Јозеф Кон (Вишњићево, 1885), син Игнаца и Берте, рођ. Вецелберг, оженио се 8. 8. 1911. године Олгом Баум из Вуковара.⁴²

У Грку су рођене и следеће особе: Јакобина Фрајгенбаум (1892), ћерка Израела и Антоније, рођ. Шварц; затим Јулијана Гринфелд (1896), ћерка Јулија и Јохане, рођ. Дајч; и Бернхард Рајх (1897–1897), син Леополда и Леополдине, рођ. Розенберг.⁴³

³⁸ Матичне књиге Израелистичке богоштовне општине Сремска Митровица. Ф. 1333. Историјски архив „Срем” Сремска Митровица.

³⁹ Radovan Sreмаc, *Jevrejske porodice u Sremskomitrovačkom i Rumskom rabinatu*. Zavičajni klub Opštine Šid, Šid 2018. 17.

⁴⁰ Матичне књиге Израелистичке богоштовне општине Сремска Митровица. Ф. 1333. Историјски архив „Срем” Сремска Митровица.

⁴¹ Radovan Sreмаc, *nav. delo*, 14.

⁴² Матична књига венчаних рабината у Вуковару. Државни архив у Вуковару.

⁴³ Radovan Sreмаc, *nav. delo*, 14–17.

Гибарац

Прва забележена јеврејска породица у Гибарцу је породица Давида Полака која је у периоду 1841–1847. године бројала седам лица (Гавриловић 1989: 45).

У Гибарцу је дуго живела породица Краус. Давид Лебл и Рези су имали четворо деце: Антона (Гибарац, 1828), Филипа (Гибарац, 1831), Морица (Гибарац, 1835) и Јули (Гибарац, 1844). Антон се венчао 19. 6. 1855. године са Фани Кон из Петроваца. Након тога се више не помиње у Гибарцу. Мориц Краус се венчао 22. 9. 1859. године са Нети Голдштајн из Вуковара. Мориц и Нети су имали Давида (1860), Терезију (1862), Хермана-Алберта (1864), Сали (1867) и Филипа (1878). Херман Алберт се након женидбе преселио у Кукујевце.⁴⁴

У Гибарцу је 26. 12. 1894. године рођен Густав Глохнер, син Јозефа и Паулине.⁴⁵

Илинци

У Илинцима су живеле три јеврејске породице.

Најраније се помињу Милер Александар и Шарлота, рођ. Рот, којима се у Илинцима родила ћерка Регина (1873). Шарлота Милер, рођ. Рот, вероватно потиче из породице Рот која се помиње у Илинцима током друге половине 19. и почетком 20. века. У селу је 10. 8. 1879. године рођен Саламон Рот, син Адолфа и Розе, рођ. Хафтовитоф. Поред Саламона, имали су и ћерку Естер (1885), удату 1902. године за Саламона Штерна из Вуковара (рођен у Бачкој Паланци 1877). Адолф Рот је са другом супругом Јозефином имао БERTУ (1901), Леополда (1902) и Сали (1903).⁴⁶

У Илинцима су живеле и две породице Штерн – Лазар и Тереза, рођ. Најман; и Саламон и Јудит. Лазар и Тереза Штерн су имали Бандла(?) (1905), Зорену (1907), Адолфа (1907), Фани (1911) и Морица (1914). Саламон и Јудит Штерн су имали ћерку БERTУ-Блинели (1906).⁴⁷

Јамена

У Јамени се помиње само једна јеврејска породица – Песинг. У село су се доселили 1893/1894. године. Игнацу и Терези, рођ. Мандл, у Јамени се родило

⁴⁴ Radovan Sremac, *Židovske obitelji u Iločkom Rabinatu*, 76–77.

⁴⁵ Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

⁴⁶ Radovan Sremac, *nav. delo*, 86.

⁴⁷ *Isto*, 109–110.

троје деце: Ладислав (1899), Корнелија (1901) и Катица (1901). У Јамени је умрла њихова ћерка Катица (1891–1894)⁴⁸ и њен споменик се и данас налази на месном српском православном гробљу. Ладислав Песинг је као загребачки Јеврејин настрадао у логору Јасеновац 1945. године.⁴⁹

Сл. 3. Кућа и шривина породице Песини у Јамени

Кукујевци

У Кукујевцима је живело неколико јеврејских породица. У периоду 1841–1847. године забележена је породица Леополда Ледерера.⁵⁰ Нешто раније се помиње породица Маркуса Гедулдига. Њему се у Кукујевцима родио син Лазар (1834). Лазар је са супругом Дебором (рођена 1838) имао сина Давида (1863) и кћерку Мими (1865).⁵¹

Средином 19. века се помиње породица Моргенштерн – Натана и Сали, рођ. Хендлер. У Кукујевцима су им рођени синови Мориц (1855) и Леополд (1858).⁵²

⁴⁸ Матичне књиге Израелистичке богоштовне општине Сремска Митровица. Ф. 1333. Историјски архив „Срем” Сремска Митровица.

⁴⁹ ЈадВашем бр. 4386159.

⁵⁰ Славко Гавриловић, *нав. дело*, 45.

⁵¹ Radovan Sremac, *Židovske obitelji u Iločkom Rabinatu*, 56.

⁵² *Isto*, 85.

Око 1861. године из Бачинаца се доселио брачни пар Розенберг – Бернат и Јети. Овде су им се родиле две ћерке: Ленци (1862) и Лени (1863). Наредне године су се вратили у Бачинце, а потом се преселили у Моровић.

Током 1852. године из Бачке Паланке у Кукујевце се доселила породица Хохштраус. Бернат и Хелена, рођ. Рајнер (Бачка Топола, 1824 – Кукујевци, 1905) су имали Јакоба (1857), Пепа (1860–1864), Саламона (1862), Фекел (1864), БERTУ (1865) и Леополда (1867). БЕРТА се удала 1884. године за БЕРНАТА ГРИНФЕЛДА из Батроваца, рођеног у Бачкој Паланци.⁵³ Леополд Хохштраус и Цици, рођ. Бреслауер (Шаренград, 1877 – Кукујевци, 1911), венчани 1901. године, имали су две ћерке: ФАНИ (1903–1903) и Хелену (1906). Након што је остао удовац, Леополд се оженио Вилмом Клајн. Године 1908. отворио је у селу трговину на своје име.⁵⁴ Леополд Хохштраус је страдао у Холокаусту.

Након венчања (19. 2. 1867) са Кукујевчанком Јоханом Хани Фишер (Брестовац, 1848 – Кукујевци, 1910), у село се доселио Јозеф Виктор Грос из Сивца. Јозеф и Јохана су имали Абрахама (1868), Иду (1872), Сигмунда (1875), Јакоба (1878), Игнаца (1879), Кати (1881), Саламона (1886), Ему (1889), Пепа (1891) и Морица (1896–1907).⁵⁵ У Кукујевцима је 1908. године рођен син Јозефине Грос. Није познато његово име, као ни име његовог оца, али је забележено да је 1937. године прешао у римокатоличку веру.

Из Гибарца у Кукујевце се доселио брачни пар Краус – Херман Алберт (Гибарац, 1864) и Сара рођ. Розенберг. Ту им се родила ћерка Олга (1896). Алберт и Сара су имали још две ћерке: Полину Ливију (1891), удату 1912. године за Исидора Песинга из Митровице, и Јудит (1892), удату 1912. године за Карла Весла из Митровице.⁵⁶ Краусови су у селу водили трговину мешовитом робом од 1905. до 1919. године.⁵⁷

У Кукујевцима је живео и брачни пар Леополд и Цицка Дајч, са ћерком Јованком Хонком (Кукујевци, 1904).⁵⁸ У Кукујевцима је 1889. године рођен Јакоб, син Малвине Лустиг.⁵⁹

⁵³ *Isto*, 65–66.

⁵⁴ Никола Затезало, *Занатлиство, трговина и ујосинијељство у Ойштини Шид*, Графосрем, Шид 1992, 26.

⁵⁵ Radovan Sreмаc, *nav. delo*, 58.

⁵⁶ *Isto*, 77.

⁵⁷ Никола Затезало, *нав. дело*.

⁵⁸ Radovan Sreмаc, *nav. delo*, 44.

⁵⁹ Радован Сремац, „Матичне књиге Израелске богоштовне општине у Ердевику”.

Љуба

Најстарија и највећа јеврејска породица у Љуби је Хендлер. У Љуби је живео Арон Адолф Адам Хендлер (Боњихад, 1826 – Илок, 1900).⁶⁰ Арон се доселио у Љубу око 1848. године. Са супругом Кати, рођ. Фукс (1828–1880) имао је Леополда (1849), Филипа (1852), Јакоба (1856), Јули (1860–1924), Сали (1865–1875), Јакоба (1867), Леополда (1869) и Хермана (1874).⁶¹ Након смрти прве супруге, Адолф се 1882. године оженио Сали Хендлер⁶² са којом је имао децу Рози (1883), Јосефа (1884) и Саломона (1887).⁶³ Филип Хендлер се оженио 1879. године Етелком Хуберт из Бингуле.⁶⁴ Имали су сина Хермана (1882) и ћерку Еву (1886). Адолфова ћерка Јули се удала 1881. године за Лазара Хана из Сот.⁶⁵ Након тога су остали да живе у Љуби где су им рођене ћерке Кати (Љуба, 1882) и Регина (1884 – Каштел, 1961).⁶⁶

У Љуби је 1914. године рођена Фани Дајч, ћерка Леополда и Сали, рођ. Штерн. Породица Адама Штерна од осам лица се помиње у Љуби у периоду од 1841. до 1847. године.⁶⁷

Моловин

У Моловину је живело четири јеврејске породице: Хан, Бреслауер, Алевајл и Хендлер. Сигмунд Хан је рођен у Боњихаду 1827. године. Није познато када је дошао у Моловин. Са супругом Клари, рођ. Фукс (1830), имао је Леополда (1853), Бети (1856), Јакоба (1857), Лазара (1859) и Лору (1864 – Шид, 1908).⁶⁸ Око 1865/1866. године породица Хан се преселила у Сот.

У Моловину је 1867. године рођена Хелена Бреслауер, ћерка Симона и Рези, рођ. Клајн. Породица се касније преселила у Шид, где се Хелена 1887. године венчала са Емануелом Бернхајмом из Бачке Паланке.⁶⁹ Током осме деценије 19. века у Моловину је живела породица Алевајл – Вилхелм и Сали, рођ. Ректер, и њихов син Емануел (Моловин, 1878).⁷⁰

⁶⁰ Адолфов старији брат Херман Цви (Боњихад, 1820 – Сот, 1863) живео је у Соту и Ердевику.

⁶¹ Радован Сремац, *нав. дело*.

⁶² МКВ Илок.

⁶³ Исто.

⁶⁴ Радован Сремац, *нав. дело*.

⁶⁵ *Исџо*.

⁶⁶ *Исџо*.

⁶⁷ Славко Гавриловић, *нав. дело*, 46.

⁶⁸ *Исџо*.

⁶⁹ Матична књига венчаних рабината у Илоку. Матични уред Илок.

⁷⁰ Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

У Моловину је живела и породица Хендлер.⁷¹ Мориц Хендлер је рођен у Илоку 1863. године у породици Хермана Цвија и Хани, рођ. Штерн. Имао је имао два брака. У првом браку са Пепи Рот имао је сина Јозефа (1893) и ћерку Хани (1896), а у другом са Јули Списа ћерку Реги (1902).⁷²

Моровић

У селу се током 19. и почетком 20. века помиње неколико јеврејских породица. На српском православном гробљу до данас је сачувано мало јеврејско гробље. Гробље је у већој мери девастирано. Сачувано је седам споменика од којих су само два нетакнута на месту. Такође, уочавају се бар још два гробна места без споменика. На овом степену очуваности гробља може се претпоставити да се на њему налази минимум десет гробова. Сачувани гробови су распо­ређени по породицама: Розенберг, Кон и Грин.⁷³

У Моровићу су живела два домаћинства Розенберг. Бернат Петар Розенберг (Бачинци, 1834 – Моровић, 1888) и Јети, рођ. Кауфер (Шиклош, 1839 – 1904), доселили су се у Моровић из Бачинаца након 1865. године.⁷⁴ Њихова ћерка Берта се удала 1879. године за Самојла Шварца из Влашке Капеле, а ћерка Леополдина 1887. године за Морица Рајха из Сотина.⁷⁵ Др Јулије Розенберг (Бачинци, 1865), Бернатов и Јетин син, оженио се Паулом Бек 1895. године. Др Јулију и Паули у Моровићу су се родила деца: Срна Хани (1896), Олга Јохана (1897), Хелена (1901), Јети (1904), Јети (1905) и Гизела (1907).⁷⁶ Породица се након 1907. године преселила у Вуковар када је затворила и трговину у Моровићу.⁷⁷

Истој породици припада и брачни пар Маркус и Аурелија Бела, рођ. Бек. Они су имали петоро деце: Перо Харко (1897), Карл (1898), Хермина (1901), Лудвиг (1903) и Јозеф (1906).⁷⁸ Након 1906. године породица се преселила у Шид.

⁷¹ Види део о селу Сот.

⁷² Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

⁷³ Гробље су очистили и документовали 19. 7. 2016. године Ђорђе Сенић из Моровића, и Милош Лукић и Радован Сремац из Шида.

⁷⁴ Види део о Бачинцима.

⁷⁵ Матична књига рођених рабината у Вуковару. Државни архив у Вуковару.

⁷⁶ Исто. Олга Јохана се удала 3. 11. 1925. године за Адолфа Нојмана из Славонског Брода, Срна Хани 20. 7. 1921. године за Хуга Гутмана из Вуковара, а Гизела 12. 9. 1929. године за Макс­у Тушака из Вуковара.

⁷⁷ Никола Затезало, *нав. дело*, 27.

⁷⁸ Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

Сл. 4. Кућа Маркуса Розенберја, Моровић 1900. г.

У Моровићу је живела породица Кон Лазара (Бачка Паланка, 1819 – 1901) и Јулијане. Они су имали Филипа, Леополда, Игнаца (Вогањ, 1859 – 1906), Розалију, Регину (1864–1887), Бетику Елисавету и Розалију Софију. Розалија се удала 1885. године за Брауна из Сремске Митровице, Регина 1886. године за Јакоба Грина, Бетика Елисавета за Гринбаума из Шапца, а Розалија Софија се покрстила и удала у породицу Баић. Игнац је са супругом Маријом, рођ. Хених (Парабућ, 1863 – Моровић, 1901), имао сина Морица (Моровић, 1895).⁷⁹

У архиви Основног суда у Шиду чува се тестамент Лазара Кона чији текст гласи:

„Опорука: Ја Лазар Кон незнајући дана ни часа смрти своје а при чистој свести својој наређујем сљедећу моју посљедњу вољу гледе мога иметка и наследника мојих. Ја посједујем у потесу обћине Моровић око 10 јут. земљишта и у потесу обћине Батровци око 13 јутара укупно дакле око 23 јутра, дочим је кућа моје супруге Јулиане власништво као и све остале покретнине у тој кући и изван куће, те стога остављам сву ту моју земљу од 23 јутра мојој деци: Леополду и Игњату Кону, те розалији удатој Браун и Розалији покрштеној Софији удатој Баић на једнаке делове, ну с тим ограничењем да уживање свих тих некретнина припада мојој супрузи а њиховој матери Јулијани Кохн док је она жива а они тј. моја деца ступају у посјед и уживање истих некретнина тек после

⁷⁹ Исто.

њене смрти. Осим тога имаду они као моји главни насљедници исплатити мојим унучадима иза покојне кћери ми покојне Бетике (:Елисавете:) Кон удате Гринбаум на броју двома сваком по 40 кр слови четрдесет круна (имена им не знам ну знам да су негде у Србији око Шабца), надаље моме сину Филипу Кону у винки код Темишвара 400 кр: слови: четир стотине круна. Ово је моја последња воља и незнајући читати ни писати потврђујем ју власторучним рукознаком пред зато умољеним сведоцима који су овде доле подписани. У Моровићу 26. октобра 1901 (прве) Лазар Кон,

по Јанковић Урошу саставитељу и сведоку опорукe

Др Светислав Песковић, Петар Шулиц, Урош Јанковић, сведоци опорукe.

Ова је опорука прописно проглашена доље назначеног дана пред овим судом гласом записника од 3 сиечња 1902 број ОС-10/2-902 што се овиме освједочује. Кр. Котарски суд у Шиду 3 сиечња 1902.”

Сл. 5. Надгробни сјоменици Ијанаца и Марије Кон на гробљу у Моровићу

Сл. 6. Ернесџ Грин (1889–1894)

Трећа јеврејска породица у Моровићу је била породица трговца Јакоба Грина (рођен у Вуковару 1860).⁸⁰ Први брак је склопио 1886. године са Регином Кон из Моровића (1864–1887), са којом је имао Албертину (1887) и Вилму (9. 8. 1887 – 18. 9. 1887). У другом браку са Сидонијом рођ. Краус је имао Ернеста (1889–1894), Хелену Бети (1890–1893), Паула (26. 6. 1892 – 31. 7. 1892) и Ернста Паула (10. 1. 1895 – 5. 5. 1895).⁸¹

Сот

У Соту је живело четири јеврејске породице.

У периоду 1841–1847. године у селу се помиње породица Марка Бергера од осам лица.⁸² Породица Хендлер се доселила током прве половине 19. века. Херман Цви (Боњихад, 1820 – Сот, 1863) и Хани, рођ. Штерн (Илок, 1822 – Илок, 1892.), имали су шесторо деце рођене у Соту: Леополд (1849), Фани (1851), Сали (1854), Јозеф (1856–1876), Јакоб (1856) и Антон (1858–1914).⁸³ Након тога су се преселили у Илок где им је рођена кћерка Јули (1861) и син Мориц (1863). Фани се удала 1880. године за Абрахама Исака Левија из Брчког, Сали 1882. године за Арона Хендлера из Љубе, а Јули 1894. године за Шандора Полака из Сенте. Леополд Хендлер је 1882. године оженио Фани Вајс из Илока. Мориц је емигрирао у Сједињене Америчке Државе где и данас живе његови потомци.

Породица Хан се у Сот доселила из Моловина око 1865/1866. године. У Соту се Сигмунду (Боњихад, 1827 – Сот, 1912) и Клари, рођ. Фукс (1830), родио син Херман (Сот, 1869 – Шид, 1941). Херман је са супругом Пепи, рођ. Епштајн, имао синове Леополда (Сот, 1901) и Михаела Мишу (Сот, 1903).⁸⁴ Породица Хан се касније преселила у Шид. Најстарији Сигмундов син, Леополд Хан (Моловин, 1853)

⁸⁰ Лазар је син Абрахама и Хелене, рођене Оберсон, из Вуковара.

⁸¹ Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

⁸² Славко Гавриловић, *нав. дело*, 46.

⁸³ Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

⁸⁴ Матична књига рођених рабината у Илоку. Матични уред Илок.

оженио се 1876. године Розалијом Шеј из Боњихада.⁸⁵ Трећи син Лазар Хан (Моловин, 1859) оженио се 1881. године Јули Хендлер из Љубе.⁸⁶

Током велике усташке рације јула 1942. године, у Соту је ухапшена породица Голденберг – Мавро (Сављуш, 1880), Роза (Нештин, 1890), Маргита (Илок, 1922) и Меци (Илок, 1929). Са њима је ухапшен и избеглица из Сарајева Алберт Перера (1933).

Radovan Sremac

CONTRIBUTIONS TO THE GENEALOGY OF JEWISH FAMILIES - JEWS IN THE VILLAGES OF THE MUNICIPALITY OF ŠID

Summary: Jews have been present in the territory of present-day municipality of Šid since the first half of the 18th century. Greater settlement of Jewish families occurred in the mid-19th century, and these intense micromigrations of Jewish families and individuals characterized the entire 19th century. It was not until the late 19th century that major migrations ceased and permanent settlements, trading firms etc. began to occur. The residence and business of the Jews was recorded in all places except in Privina Glava as a the monastery village, and in Bikić Dol, a Greek Catholic (Ruthenian) village. At the beginning of World War II, Jews lived only in Sid, Erdevik and Sot. Almost everyone was killed in the Holocaust. A Jewish cemetery exists today in Sid, Erdevik and Morovic. In the period from the 18th century to the beginning of the Second World War the following families were recorded in Adaševci: Neuman, Löwy and Kaff; in Bačinci: Rosenberg, Morgenstern, Händler, Kohn and Kraus; in Batrovci: Grünfeld and Eisenberger; in Berkasovo: Popper, Kassawitz, Neuman and Hahn; in Bingula: Baum, Schmutzer, Hubert, Neuman, Kohn, Epstein, Rothmüller, Schmaltz, Spitzer, Grün and Reich; in Vašica: Schmit, Handler, Weiss, Schauer and Neuman; in Višnjićevo (Grk): Steimnitz, Hubert, Fürst, Steiner, Kohn, Freigenbaum, Grunfeld and Reich; in Gibarac: Pollak, Krauss and Glochner; in Ilinci: Müller, Roth and Stern; in Jamena: Pesing; in Kukujevci: Lederer, Geduldig, Morgenstern, Rosenberg, Hochstrauss, Fischer, Gross, Krauss, Deutch and Lustig; in Ljuba: Händler, Deutch and Stern; in Molovin: Hahn, Bresslauer, Aleveil and Händler; in Morović: Rosenberg, Kohn and Grun; in Sot: Berger, Händler, Hahn and Goldenberg. As the most famous Jew from this region can be mentioned dr. Herbert Kraus (Bačinci, 1910 – Beograd, 1970), member of the partisan movement since 1941, and post-war chief of the Yugoslavian Army Main Hospital and the Military Medical Academy.

Keywords: Šid Municipality, Jews, Srem, genealogy

⁸⁵ Матична књига венчаних рабината у Вуковару. Државни архив у Вуковару.

⁸⁶ Исто.